

La socialdemocràcia al segle XXI*

de Matthias Platzeck, Peer Steinbrück, Frank-Walter Steinmeier

* Versió en català de la introducció del llibre 'Auf der Höhe der Zeit – Soziale Demokratie und Fortschritt im 21. Jahrhundert', editat per Matthias Platzeck, Peer Steinbrück and Frank-Walter Steinmeier, publicat recentment en alemany per vorwärts buch Verlag.

Ara que s'acosta el final de la primera dècada del segle XXI, és hora que la socialdemocràcia reexaminei les seves idees i els seus objectius essencials. En contrast amb la visió que expressa el periodista americà Thomas Friedman en el seu informe sobre l'impacte de la globalització, El món és pla (*The World is Flat*), no estem presenciant "l'aplanament" del planeta Terra. Encara resten desigualtats culturals i materials enormes i una divisió grotescament dispar d'oportunitats vitals –tant a escala global com dins les nostres pròpies societats. Tot i que el gran poder de la globalització és un fet, al món encara li falta molt per esdevenir un indret on totes les realitats humanes i les visions vingudes de tots els racons del planeta convergeixin en una de sola.

Tanmateix, el segle XXI és el primer en experimentar "un sol món" i, en aquest sentit, el món en efecte s'ha "aplanat". El comunisme ha caigut, Alemanya s'ha reunificat i Europa s'està integrant. Tenint en compte aquests antecedents, estem experimentant les turbulències de més abast històric des de la Revolució Industrial –tant en el terreny polític, com en l'econòmic, social i cultural. Pràcticament no hi ha cap àrea de la vida que no estigui afectada per aquests canvis radicals. Avui, el planeta sencer està connectat per una xarxa a temps real. La força d'aquesta transformació fa que molta gent se senti insegura. Vivim en una època plena de contradiccions i incerteses: el futur promet grans oportunitats però entranya grans riscos.

Com a conseqüència d'aquestes turbulències, els socialdemòcrates a Alemanya i a arreu del món s'enfronten a un terreny de joc fonamentalment nou: un entorn en el que han de demostrar, un cop més, que saben quina és la direcció correcta i quines les eines adequades per tal d'assegurar la vigència dels valors de la llibertat, la justícia i la solidaritat.

Però l'èxit no està, ni molt menys, garantit. La història ha vist l'ascens de moltes forces polítiques que després s'han esvaït en el no res. La socialdemocràcia no és una d'elles. Tot i això, no hi ha cap garantia que un moviment polític amb unes arrels que es remunten al segle XIX, continuï, dos-cents anys més tard, essent una de les forces polítiques definitives dels nostres temps. En Willy Brandt ho tenia molt present quan va dir: "Res ve del no res, i poques coses perduren".

No tot és nou

La socialdemocràcia ha d'estar a l'aguait. Allà on les estructures i els problemes han sofert canvis importants, la socialdemocràcia ha de poder demostrar que encara és capaç de fer una contribució substancial. En el cas del Partit Socialdemòcrata Alemany (SPD), existeixen raons importants que expliquen perquè no ha desaparegut de forma silenciosa en el passat. En diverses ocasions al llarg dels anys, la socialdemocràcia alemanya ha demostrat que és, de fet, la força política millor equipada per tenir cura de les noves circumstàncies i identificar plantejaments nous, per tal de crear millors oportunitats i una major cohesió per a molta més gent.

Un cop i un altre, la socialdemocràcia s'ha enfrontat a condicions històriques que es podien comparar totalment a les que veiem avui. No hi ha dubte que la globalització, en la seva forma actual, no té precedents. Però, no tot és nou. És perfectament possible establir paral·lelismes històrics pel que fa a algunes controvèrsies polítiques, esperances i pors derivades de la globalització. L'actual debat sobre la globalització es pot interpretar, efectivament, com l'última reencarnació d'un debat recurrent que ha existit des de l'inici de l'era industrial, sobre com reconciliar capitalisme, democràcia i cohesió social – i si existeix cap altra possibilitat d'èxit.

La socialdemocràcia s'ha constituït ja com l'única resposta convincent a aquest repte en el passat. Ja va quedar clar fa més de cent anys, a principis del segle XX, que el capitalisme no s'esfondraria de cap manera sota el pes de les seves contradiccions internes, com havien previst els marxistes més ortodoxos. Tot al contrari, els mercats internacionals estaven en plena expansió, la producció industrial augmentava amb tota la seva fúria, i l'economia global va créixer, creant prosperitat per a milions de persones a Alemanya i a la resta del món.

Al mateix temps, no obstant, la industrialització i la urbanització van conduir a grans distorsions dins la societat, creant inseguretat i establint noves desigualtats. Els crítics van deplorar l'expansió il·limitada de l'egotisme, la cobdícia i l'individualisme, lamentant el declivi dels valors tradicionals i de comunitats locals amb una llarga història, i es van lamentar de l'erosió de la societat i del desplaçament emocional.

Però ni els marxistes ortodoxos ni els economistes liberals tenien respostes convincents, tot i que per diferents raons. Mentre que els marxistes, amb la seva ideologia determinista del materialisme històric, esperaven en va la desfeta a gran escala del capitalisme, la majoria dels liberals es miraven els efectes secundaris negatius dels mercats lliures amb indiferència o amb impotència. En aquells temps de canvis radicals i inquietants, cap d'aquests corrents polítics no va ser capaç d'oferir una solució que, o bé inspirés confiança o bé, a nivell pràctic, fos útil a la majoria de la gent.

Reforma i progrés, conciliació i equilibri d'interessos

La socialdemocràcia no marxista va néixer en aquells anys com un idea i una actitud totalment separada i nova; va sorgir com un concepte original, un moviment polític progressista. Als socialdemòcrates, que convergien al voltant de les idees del teòric Eduard Bernstein, els van titllar de revisionistes: segons ells, calia substituir el pensament econòmic estret de mires, tant dels marxistes ortodoxos com dels liberals, per la primacia de la política i dels principis de reforma, progrés, conciliació i equilibri d'interessos més enllà de les fronteres de classe. Allà on altres confiaven en un enfocament de *laissez-faire* davant les forces històriques i econòmiques, els socialdemòcrates insistien en la necessitat de jugar un paper directe i pragmàtic a l'hora de guiar el canvi. Volien fer compatibles, de manera activa, les dinàmiques del mercat amb la reforma i la renovació socials, per tal que totes les capes de la societat poguessin accedir al creixement i a la prosperitat de manera sistemàtica.

El nucli del projecte socialdemòcrata de progrés a principis del segle XX, sense precedents i únic en la història, no es fonamenta tan sols en la reconciliació de l'economia de mercat, la democràcia i la cohesió social, sinó en la creació d'una interacció positiva entre ells a través de la política. Malgrat tot, Europa encara hauria de patir diverses dècades catastròfiques abans que fos possible establir aquest concepte en la vida política. I fins i tot llavors, aquest procés va quedar limitat a la part occidental del nostre continent després de 1945.

No obstant, el triomf de l'ordre occidental europeu de postguerra a la segona meitat del segle passat es deu de manera inqüestionable a l'èxit de l'afirmació de l'esperit de la idea socialdemòcrata. Per primer cop, era possible reconciliar a nivell pràctic i amb un èxit sense precedents tres elements que, en el passat, sempre s'havien considerat com a diametralment oposats i que anaven un contra l'altre, a saber: una economia de mercat dinàmica, democràcia i cohesió social. El sociòleg Ralf Dahrendorf tenia tota la raó quan va anomenar el segle XX com "el segle socialdemòcrata".

Una idea amb èxit i encara una força rectora

La socialdemocràcia va ser una força rectora d'acord amb els temps durant bona part de la segona meitat del segle XX. El creixement econòmic de l'Europa occidental després de la Segona Guerra Mundial va ser degut en gran mesura al triomf històric de les idees socialdemòcrates sobre les dels seus oponents. L'encís del model econòmic i social europeu occidental per la població de darrera el Teló d'Acer també es va deure a la combinació atractiva entre les dinàmiques econòmiques, la democràcia parlamentària i la cohesió social tal i com la practicaven a Europa occidental.

Aquest tema omple pàgines dels llibres d'història. Però avui ens cal novament enviar un

missatge clar i fort sobre l'àrdua lluita lliurada per la socialdemocràcia contra els seus adversaris del segle XX – i com en són de precaris els fruits del seu èxit ara, al segle XXI. Els èxits de la socialdemocràcia es troben en perill perquè reptes totalment nous han aparegut en nombroses àrees noves.

Tanmateix, una amenaça encara més gran és el fet que molta gent o bé dóna per descomptada la pionera síntesis socialdemòcrata entre la dinàmica de mercats, la democràcia estable i la cohesió social, o bé la consideren intranscendent. Que aquests tres components continuïn funcionant units no és en absolut automàtic –i la seva interacció és qualsevol cosa menys irrellevant. Per això és imperatiu que els socialdemòcrates apocats recordin la naturalesa trencadora del concepte original i exitós de socialdemocràcia, que va néixer de la interacció del marxisme ortodox amb les actituds lliberals del *laissez-faire*, i que reconeixin la seva importància continuada per al món al segle XXI. Perquè en aquesta època de globalització no ha canviat res pel que fa a la interacció interna i fonamental entre el mercat, la democràcia i la societat.

De fet, els grups que s'enfronten en els debats d'avui dia sobre la globalització són principalment els mateixos que discutien sobre el futur del capitalisme ara fa cent anys, a saber: els campions liberals dels mercats desenfrenats per una banda, i l'esquerra ortodoxa de la vella escola per l'altra, que desconfia dels mercats en sí. I, un cop més, ni els que s'oposen als mercats ni els seus defensors poden oferir propostes atractives i perspectives vàlides per a la immensa majoria de la ciutadania. Avui, tal com passava fa cent anys, la majoria de la gent entén que el mercat és un mecanisme crucial i insubstituïble per a crear valor i creixement. Avui, com en el passat, la gent vol participar de la prosperitat creada per l'economia de mercat. Avui, com amb anterioritat, molts temen també les implicacions socials i polítiques d'una economia de mercat sense control. I avui, com abans, els principis de la socialdemocràcia ens continuen oferint la brúixola política més fiable en aquestes aigües turbulentes.

El vent predominant és la socialdemocràcia

A primer cop d'ull, aquesta afirmació pot semblar bastant sorprenent. N'hi ha molts que veuen la socialdemocràcia com una força esgotada després de l'acabament del "segle socialdemòcrata". Aquesta impressió la confirmen alguns socialdemòcrates que, sense tenir en compte les noves circumstàncies, s'aferren d'una manera massa defensiva a certs instruments i acords institucionals del passat, enlloc de promoure solucions de manera activa als problemes d'ara i aquí. El mateix es pot dir dels socialdemòcrates que es queixen de la suposada hegemonia exercida per un presumpte *corrent neoliberal* avui.

També és habitual trobar un sentiment d'incertesa considerable entre els socialdemòcrates sobre els objectius i el mandat per la socialdemocràcia al segle XXI. L'argument, de manera

vaga, diu que el Partit Socialdemòcrata Alemany (SPD) hauria de situar-se menys a l'esquerra que l'ex-comunista Partit del Socialisme Democràtic (PDS), però tampoc tan a la dreta com la conservadora Unió Cristiana Democràtica (CDU). Però aquesta mena de canvi polític de jaqueta encara no ha resultat en una posició autèntica i clara. I aquesta premissa, avui en dia i en aquesta era, no pot ser usada de cap manera per descriure un programa basat en les esperances, somnis i pors del ciutadà mig.

En realitat, simplement no existeix un "mainstream" neoliberal i vast a la societat alemanya ni a l'europea, i tampoc no hi ha majoria social contra la renovació del nostre ordre econòmic i social per a adaptar-se a les necessitats contemporànies. No hi ha cap camí de tornada a l'era de la societat industrial o a l'Estat-nació del segle XX. I la majoria de la gent a Alemanya fa molt de temps que ho ha acceptat. El que necessiten i esperen, amb tot el dret de món, és en realitat una renovació de la socialdemocràcia que reflecteixi millor el món on vivim. Hi ha, per tant, una demanda per un partit socialdemòcrata que reconegui i abordi de manera activa el desig de l'amplia majoria social de centre de renovar la connexió entre la dinàmica de l'economia de mercat, la democràcia i la cohesió avui, enlloc d'un partit que glorifiqui els anys 70 com "aquells temps feliços".

De fet, el *zeitgeist* [És originalment una expressió de l'idioma alemany que significa "l'esperit (Geist) del temps (Zeit)". Denota el clima intel·lectual i cultural d'una era.] que encara evoquen massa sovint els socialdemòcrates està avui de part nostra. La visió neoliberal i conservadora del món no ha penetrat tota la societat. Al contrari, la visió predominant és una de latent, socialdemòcrata i culturalment oberta que també té en compte les condicions socials i culturals prèvies de l'èxit econòmic. És hora que ens n'adonem, d'això, i actuem oportunament. La immensa majoria de la nostra societat no espera menys de nosaltres. Els socialdemòcrates estan, així, ben aconsellats per virar cap a l'ampli centre de la nostra societat on el compromís amb la solidaritat està àmpliament estès, perquè el vent predominant a la nostra societat un cop més empenyi les veles de la socialdemocràcia cap al futur.

El valors bàsics de la socialdemocràcia

Per aconseguir això, els socialdemòcrates han de concentrar-se de nou en els seus propis objectius polítics, bàsicament en la renovació continua de la productiva relació entre la dinàmica de mercats, la democràcia vigent i la cohesió social. Això, a més, hauria d'esdevenir el centre de la identitat socialdemòcrata al nou món del segle XXI. Si hem de construir un model de societat nou i contemporani a Alemanya, l'SPD ha d'actuar per a unir les dinàmiques econòmiques, la igualtat d'oportunitats, la responsabilitat ecològica i la protecció social de manera intel·ligent perquè no hi ha cap altre partit enlloc que pugui dur a terme i assumir aquesta tasca. Tan sols una socialdemocràcia contemporània pot fer-ho i ho farà.

Per tant, la posició central socialdemòcrata, fins i tot avui, ha d'incloure una empenta activa pel progrés i una direcció constructiva a nivell global. Prendre seriosament els nostres propis valors i objectius significa acceptar la responsabilitat sempre que sigui possible. Aquest és exactament el camí que ha pres l'SPD en els darrers anys. Va ser el govern socialdemòcrata de Gerhard Schröder el que, mitjançant reformes del mercat laboral i socials del programa de reformes de l'*Agenda 2010*, va assentar els fonaments definitius que han permès des de llavors a centenars de milers de persones trobar una nova feina. I també va ser el Govern de Schröder el que va introduir el canvi de paradigma que feia temps que calia dur a terme a Alemanya per una política familiar sostenible donant l'oportunitat a la gent més que mai de començar una família. Un creixement econòmic robust, una millor competitivitat, un descens accentuat de l'atur, l'estabilització dels pressupostos públics, un major equilibri laboral-familiar, una perspectiva més internacional i una obertura cultural –cap d'aquests innegables (i aprovats sense oposició) èxits del nostre país no hagués estat possible sense una política de govern socialdemòcrata decidida.

Per què necessitem un estat social preventiu?

El rumb lògic del Govern de Schröder cap a la renovació va significar un bon inici. Va posar els socialdemòcrates en contacte amb la realitat. Hem de continuar avançant de manera decidida per aquest camí si volem estabilitzar i mantenir la interacció positiva entre una economia dinàmica, una democràcia estable i una seguretat social. Tan sols ens en sortirem si renovem de forma constant i sistemàtica el nostre model social i econòmic. Perquè una cosa és clara: és precisament aquesta gent que vol veure una economia dinàmica la que ha de defensar l'Estat social del segle XXI de manera més entusiasta que mai.

Però no tots els estats socials són igual d'efectius. Per això l'Estat social del futur ha de funcionar de manera diferent a la de la societat industrial caracteritzada per Estats-nacions de la segona meitat del segle XX. L'Estat social passat de moda, que massa sovint només intervé per “fer reparacions” allà on s'han produït danys socials, com les malalties cròniques, la manca d'educació o els aturats de llarga durada, ha quedat endarrere. Aquest Estat social obsolet està a punt d'arribar al límit de la seva viabilitat financera per culpa de la tensió dels canvis demogràfics i els alts nivells de deute públic. L'Estat social preventiu que inverteix en els ciutadans, educació, qualificació, salut, infraestructures socials i oportunitats, és molt més eficient i, alhora, més just socialment. Totes les polítiques han d'estar entrelaçades, sobre tot: l'educació, la política familiar, la salut, la política econòmica i la política del mercat laboral.

Igualtat d'oportunitats per a una vida decent

Que no hi hagin malentesos: evidentment cal continuar aportant recolzament “curatiu” a aquells que el necessiten també en el futur; cap Estat social digne d'aquest nom serà mai capaç de ser

purament preventiu. Malgrat tot, no hem de deixar que la dependència dels beneficis de l'Estat social sigui l'objectiu bàsic de la política socialdemòcrata. És per això que l'Estat social preventiu i inversor persegueix una política de creació d'igualtat d'oportunitats per a una vida decent, assegurant així, que els ciutadans puguin viure la seva vida de manera lliure i independent. Fins i tot al segle XXI, aquesta és la primera i la més important de les demanades de justícia social. Al mateix temps, però, en aquesta era del coneixement, la qüestió de la permeabilitat social de la nostra societat determinarà més que mai l'habilitat del nostre país per crear valor econòmic i per a ser un líder en tecnologia. Només quan tornem a atribuir l'enorme importància a la promesa socialdemòcrata original de millorar a través de l'esforç personal, la nostra societat en general podrà desenvolupar-se. Tan sols quan la perspectiva de progrés social i de llibertat és igual de vàlida per a tothom, independentment de l'origen, aconseguirem conquerir amb èxit el futur.

L'Estat social preventiu que inverteix de forma proactiva en els ciutadans i assegura que els desavantatges social no s'hereten d'una generació a l'altra representa el canvi de paradigma que urgentment es necessita. En termes conceptuals, tanmateix, aquest Estat social està vinculat als objectius originals i emancipadors de la socialdemocràcia. Per tant, l'Estat social preventiu és una visió socialdemòcrata concreta per al segle XXI. És per això que els socialdemòcrates progressistes del segle XXI no han de ser mai conservadors, ni intransigents tossuts que s'aferren a l'*status quo* sense cap precaució. Enlloc d'això, els socialdemòcrates d'arreu haurien de posar-se al capdavant de la renovació del nostre model econòmic i social per l'interès general.

Al mateix temps, els socialdemòcrates no haurien de permetre mai que se'ls encasellés en el paper d'aquells centrats tan sols en distribuir la riquesa sense afrontar mai la qüestió de la creació de valors. Perquè encara ens trobem amb el fet que una economia dinàmica, una democràcia viva i una Estat social funcionant per tal de facilitar la cohesió social es troben estretament entrelligats i depenen un de l'altre, fins i tot al segle XXI. És per això que els socialdemòcrates necessiten desenvolupar conceptes moderns capaços d'il·lustrar la interacció d'aquests components. Hauríem de posar molt d'èmfasi per assegurar que no se'ns veu tan sols com el partit de la justícia social, sinó com el partit de l'economia dinàmica per als ciutadans (tal com descriu Amartya Sen en la seva obra *Development as Freedom*). Al segle XXI, els socialdemòcrates han de continuar essent alhora un partit pro-justícia i pro-economia per assegurar-se que la promesa de progrés es pot dur a la pràctica. No obstant, tan sols ho aconseguirem si ens centrem també en els objectius positius de la nostra política i no tan sols en les restriccions i les necessitats.

Depèn de nosaltres ara

En les condicions fonamentalment diferents de la nostra era, el principi rector de la

socialdemocràcia està guanyant una nova urgència, una nova atracció. Avui, la nostra societat s'enfronta a una elecció. Podem acceptar el fet que una generació passarà els seus desavantatges econòmics, culturals i socials, mentre que una altra passarà els seus privilegis, coneixements i riqueses. O podem crear les condicions en les que, des d'un bon principi, tants ciutadans com sigui possible tinguin l'oportunitat, un i altre cop, de progressar gràcies als seus mèrits i esforços, de volar amb les seves pròpies ales, d'aconseguir els seus objectius. El camí que triem tindrà un impacte crucial en la prosperitat, la cohesió i la qualitat de vida de la nostra societat al segle XXI. La nostra resposta és clara: el rumb de la socialdemocràcia és el de garantir la igualtat d'oportunitats per a tothom.

Davant aquesta situació, els socialdemòcrates no tenen cap motiu per a sentir-se desmotivats. Els ciutadans demanen una nova variant de la socialdemocràcia d'acord amb els temps. Ara mateix, estem vivint un moment històric en que les expectatives de la societat respecte dels polítics no podrien ser de tendència més socialdemòcrata. Els ciutadans volen vitalitat econòmica, estabilitat democràtica i cohesió social, tot alhora. No tenim en absolut cap dubte que en aquesta era de globalització, el principi rector de la socialdemocràcia tornarà a demostrar el seu atractiu i a mostrar que és capaç de guanyar el suport ciutadà –sempre que els socialdemòcrates, com a partit de la decidida renovació, evolucionin amb el temps i ofereixin solucions als problemes que la gent de la nostra societat pateix avui. Si fem això, el segle XXI es pot convertir en la segona gran època de la socialdemocràcia. Depèn de nosaltres, ara.

Sobre els autors

Matthias Platzeck va néixer a Potsdam el 1953 i va estudiar cibernètica biomèdica a Ilmenau. Va exercir de ministre sense cartera al Govern de la República Democràtica Alemanya de Hans Modrow el 1990. De 1990 a 1998 va ser Ministre de Medi Ambient a Brandenburg, i entre 1998 i el 2002 va ser alcalde de Potsdam. Ha estat cap de l'SPD de Brandenburg des de l'any 2000, Ministre-President de Brandenburg el 2002 i líder nacional de l'SPD entre el 2005 o el 2006.

Peer Steinbrück va néixer a Hamburg el 1947 i va estudiar econòmiques. Va treballar al Ministeri Federal d'Investigació, a la Cancelleria Federal i a la Missió Permanent de la República Federal Alemanya a Berlín Est. Entre 1986 i 1990 va ser Cap de la Oficina del Minstre-President de Rin Nord-Westfàlia. Va exercir de Secretari d'Estat de Medi Ambient al Ministeri d'Schleswig-Holstein entre 1990 i 1992, i entre 1992 i 1993 va exercir de Secretari d'Estat d'Economia al Ministeri d'Schleswig-Holstein. Ministre d'Economia d'Schleswig-Holstein entre 1993 i 1998, Ministre d'Economia de Rin Nord-Westfàlia entre 1998 i el 2000, i Ministre de Finances de Rin Nord-Westfàlia entre el 2000 i el 2002. Va ser Minstre-President de Rin Nord-Westfàlia entre el 2002 i el 2005, i va ser Ministre Federal de Finances i Diputat de l'SPD el 2005.

Dr. Frank-Walter Steinmeier va néixer a Detmold el 1956 i va ser lector de Dret a Gießen. Va treballar com a assistent acadèmic a la Universitat de Gießen entre 1986 i 1991. Va exercir com a funcionari del ministeri de lleis i polítiques dels mitjans de comunicació a la Cancelleria d'Estat de la Baixa Saxònia el 1991, i de 1993 a 1994 va ser Cap de Ministeri per al Ministre-President de la Baixa Saxònia. Va exercir de Cap del departament de la Cancelleria d'Estat responsable de les guies polítiques, la coordinació entre ministeris i la planificació entre 1994 i 1996. Va exercir com a Secretari d'Estat i cap de la Cancelleria d'Estat de la Baixa Saxònia entre 1996 i 1998, Secretari d'Estat a la Cancelleria Federal i Comissionat del Servei d'Intel·ligència Federal entre 1998 i 1999; i Cap de la Cancelleria Federal entre 1995 i el 2005. És Ministre Federal d'Afers Exteriors des de novembre de 2005.